

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

נתבע שכתב לביה"ד שרוצה להתדיין בביה"ד האיזורי
וכשהתובע הסכים, חזר בו הנתבע ורוצה לדון בבי"ד אחר

תיק ממונות מס' 998-טז

(מהד' ז אלול)

נושא הדיון

א' תבע את ב' על בניה שבונה בשטח המשותף שלהם ללא רשות, ואף הוציא נגדו צו מניעה בבית דין זה. ב' הודיע שרוצה לדון בביה"ד האיזורי בהרכב מסויים. התובע הסכים ואז חזר בו הנתבע ופתח תיק בבי"ד פרטי אחר. התובע עומד על דעתו לדון בביה"ד האיזורי כפי שדרש הנתבע בתחילה. לדעתו יש עדיפות בביה"ד האיזורי שיש לה ערכאת ערעור מה שאין כן בביה"ד הפרטי.

פסק דין

מאחר והצדדים מחולקים ביניהם באיזה בי"ד לדון, עדיף שיפנו לזבל"א.

(-) יהודה ד. רוטנר

(-) שמואל יגר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- חלוקים הצדדים באיזה בי"ד לדון, ושני בתי הדין קבועים בעיר, יד מי על העליונה.
- טען התובע שבית הדין שבחר הנתבע יש לנתבע השפעה עליו ע"י ב"כ, ודרש לדון בבי"ד אחר, והנתבע עומד על שלו, האם כופין את הנתבע ע"י כתב סירוב.
- כתב הנתבע לביה"ד שברצונו לדון בבי"ד פלוני, האם יכול לחזור בו ולבקש בי"ד אחר.
- הוצא צו בבי"ד כנגד אחד הצדדים, האם זכותו של הצד הנאסר לגרור את מקום הדיון למקום שהוא חפץ בו, או שעליו לדון בביה"ד שם הוצא הצו נגדו.

תשובה

א. כבר הוצא צפס"ד ירושלים כרך ז עמ' קעז מש"כ החזו"א סנהדרין סי' טו אות ה שמש"כ הטור בשם הסמ"ג דהלוה יכול לזרור צי"ד אחר באותה העיר אפילו הוא קטן מאותו שזירר המלוה, ואין המלוה יכול לכופו, ר"ל אם אין המלוה תוצע זצ"ל"א, אזל ודאי יכול המלוה לתצוע זצ"ל"א. ע"כ. וכן פסק בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' ג: זרור ופשוט שכל בעל דין יכול לומר שרואה דוקא זצ"ל"א ואין יכולין לכופו שילך לצי"ד בלא זצ"ל"א אף שהוא מומחה. והא דכתב הרמ"א דאם דיינים קצועים בעיר לא יכול לומר לא אדון לפניהם אלא בזה זרור, היה זה רק בעיירות שהיו מתמנים מהעיר, שאף הרב אב"ד לצדו נמי היה יכול לכופו מאחר שקבלוהו. אזל בנא יארק ליכא דיינים קצועים שנתמנו מהעיר, וצפרט שאיכא עוד אגודות וחבורות של רבנים שליכא אף מינוי מכל הרבנים שבעיר, ולכן כשרואה אחד מהם זצ"ל"א מוכרחין לילך זצ"ל"א דוקא. ע"כ. וכ"כ הגר"י קרליץ שליט"א בתיק אחר שהוצא צפנינו, לאחר שהציא את דברי החזו"א שזכותו של התצוע לתצוע לדון זצ"ל"א עפ"י הגמ' בסנהדרין כג א, כתב הגר"י כי "זאת התורה לא תהא מוחלפת וכו'", וכי "אין ספק שבעיה"ק ירושלים יש עוד צתי דינים" ו"חייבים לידון זצ"ל"א, ובקשתינו להודיע את מי הוא זרור". ע"כ.

אמנם צפס"ד מאת הגר"ע הדא"י והגר"ל זילטי ז"ל, ויצלחט"א מרן הגר"ש אלישיב שליט"א מיום כד מנ"א תשכ"ב בתיק מס' כג/102 (טרם פורסם) בענין תוצע שמוכן להתדיין בכל צי"ד קצוע אחר בעיר, ואפילו זצ"ל"א, חוץ מצי"ד שמבקש הנתצע לדון צפניו מסיבות שהיו עמו, והנתצע רואה לדון דוקא באותו צי"ד, וטען התוצע שלפי דברי החזו"א הנ"ל זכותו לדרוש לדון זצ"ל"א, ואין לנתצע זכות שלא לדון עמו שם, נכתב בצפס"ד הדין: "והנה לדעת הסמ"ג הסובר דזכותו של הנתצע לומר לצי"ד פלוני אני רואה - כשניהם בעיר אחת - ואין צדי התוצע לכופו ולהכריחו לדון צפניו הצי"ד שזחר הוא, נראה, דאף שהדרך הטוב והישר היא שכל אחד יזרור לו אחד שמתוך זצ"ל"א וזצ"ל"א, הבע"ד לייטין להם וגם הדיינים כל אחד מהפך בזכות אותו שזרר (לשון הרמ"א סי' יג), מ"מ לא מלאנו שבמקרה והנתצע לא יתראה לזרור לו אחד, שיכפוהו בשוטים עד שיאמר רואה אני. ועי' צרמ"א שם: אם הנתצע מערים לזרור דין שאינו הגון... כופין אותו לדון צפני ג'. היינו דהכפיה היא לדנו צי"ד של שלושה, וא"כ באופן שהוא רואה להתדיין צפני צי"ד מסויים, שלפי דעת הסמ"ג זכותו היא בכך, בזה סירב להתדיין צפני זצ"ל"א לא מלאנו שמפסיד זכותו וקונסים אותו, ומעצירים את הדיון לצית הדין שזחר לו התוצע. ובעלם הדין של זצ"ל"א נראה דהנה הרא"ש צפ"ג דסנהדרין לעק ככרוכיא "על חסרי הדעת הטועין שהדיין יש לו להפך בזכות אותו שזירר ועומד במקומו וכו' אשר לא כדין... הדיין עלמו חלילה לו למלא סברא לזכות אם לא שיראה לו דין זרור...". ועי' בערוה"ש סי' יג אות ד שאע"פ שהזרורים יש להם כל דיני דיינים וא"כ

אסור לכל צע"ד להליע טענותיו לפני צורר שלו בלא צע"ד חזירו, מ"מ כבר נהגו שכל אחד מליע טענותיו לפני הצורר שלו, וכיון ששני הדדדים עושים כן והמנהג כן הוא הוה כאילו קבלו עליהם שני הדדדים על אופן זה ואין צוה איסור. ע"כ. ולפיי"ז יולא שענין זבל"א לפי מה שנוהגים שכל אחד שומע טענות הנד שלא בפני חזירו ונכנס לענין כמעונין לזכות את הנד שזחר צו, הרי נמלא שהדין יולא צעיקר ע"י השלישי המכריע ביניהם, וזה הרי משום שאם הנתבע רולה להתדיין לפני שלושה והתובע רולה להתדיין בפני אחד, כי אז לכוי"ע אי אפשר לכופ את הנתבע להופיע לפני הדיין שזחר התובע, וא"כ אין להעדיף זבל"א לפי המנהג כאמור על פני צי"ד של שלושה. והסיקו שם שזכות התובע לדון בזבל"א היא רק אם יכול להעמידם שידונו כעיקר הדין וכמו בית דין שאין שומעים את הדדדים זה שלא בפני זה כלל. ע"כ.

ב. ובנידון דידן שטוען התובע שהנתבע יש לו השפעה - ע"י צ"כ - על בית הדין שהנתבע מתקש לדון בפניהם, וע"כ מבקש לדון בציי"ד אחר, והנתבע מסרב, צודאי טענתו של התובע טענה, שהרי אם היה פרנס על הליצור או אלס צעירו מוליחין אותו לדון צעיר אחרת. וכבר כתב הדיין הגר"ש גרוסמן שליט"א בפס"ד ירושלים כרך ט עמ' כ שכבר כתב צשו"ת מהר"י הכהן (מטארנא) חו"מ סי' צ עפ"י פת"ש צס כנה"ג, דלאו דוקא כשהנתבע אלס מוליחין אותו ודן צעירו, אלא גם אם גדול החשובים צעירו, עיי"ש. ובקובץ הפוסקים ח"א עמ' רלא הביא חבל פוסקים שפסקו כן. וא"כ ודאי נקטינן כדעת האגרות משה צזה.

ג. כתב הרמב"ם מכירה פי"א הט"ו: המחייב עלמו צממון לאחר בלא תנאי כלל, אע"פ שלא היה חייב לו כלום, ה"ז חייב, שדבר זה כמו מתנה הוא ואינו אסמכתא. כיצד, האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה או שכתב לו צשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים וכו', הואיל ואמר צשטר ה"ז כמי שאמר היו עלי עדים, וחייב לשלם, אע"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אללו כלום, שהרי חייב עלמו וגמר ושעצד עלמו כמו שישתעצד הערב, וצוה הורו רוצ הגאונים. ע"כ.

וכתב הסמ"ע סי' לט ס"ק לט עפ"י הריצ"ש סי' קסא שהביא הד"מ דצשטר אקנייתא ח"ל להגיע לידו כלל ודלא כהרי"ף. ועיי' כסף הקדשים בגליון השו"ע סי' מ סעי' א דצשטר התחייבות אין החיוב חל רק ע"י מסירה ליד מי שנתחייב לו. וכ"ה לשון הש"ך ס"ק ה ואו"ת אורים ס"ק ג.

ולפיי"ז אם כתב שמקבל על עלמו לדון עם צעל דינו צציי"ד פלוני, אם היה מוסר כתב זה לצעל דינו, יש צוה התחייבות לקיים מה שיפסוק לו אותו ציי"ד, אך אם לא מסר הכתב לצעל דינו אלא למזכירות הציי"ד הראשון, לדעת כסף הקדשים עפ"י הש"ך והאו"ת לא חלה ההתחייבות, אבל לפי דעת הסמ"ע עפ"י הריצ"ש דצשטר אקנייתא חל החיוב אע"פ שלא הגיע לידי המקבל, ה"ה צשטר התחייבות. ועיי' מהרש"ם ח"ה סי' מה לענין שטר צוררות שנמסר ליד שליח.

והנה צגמ' סנהדרין ו א: והלכתא פשרה לריכה קנין. ופי' צתום' שם שגם אם מחילה בעלמא אי"ל קנין,

הכא לריכה קנין, משום דאי לא הוי קנין הוי כמו מחילה בטעות שלא היה יודע שיאמרו למחול כך. ואע"ג דהשתא דאיכא קנין הוי כמו קנין בטעות, מיהו אלימא מילתא טפי בקנין מצלח קנין. ופסק בשו"ע סי' יב סעי' ז: אע"פ שנתראו הצע"ד בפשרה צדי"ד, יכולים לחזור בהם כל זמן שלא קנו מידם, דפשרה לריכה קנין אפי' בשלושה וכו'. וכתב בסמ"ע ס"ק טו והוצא בש"ך ס"ק יא: אפילו התוצע דנתרלה לוותר עם הנתצע ולמחול לו מקלת תביעות, ומחילה א"ל קנין, שאני מחילה דעלמא דמעלמו ומרלונו מחל לו, משא"כ במחילה דעפ"י הדיינים מוחל לו, וכדי שלא יטעון אח"כ הדיינים הטעו אותי בדצריהם, משו"ה צעי קנין. וברמ"א שם: וקנין לאו דוקא אלל ה"ה אס נתן שטר עליו וכו'. וכ"פ בשו"ע להלן שם סעי' יג: פשרה בלא קנין וקבל הנתצע גזירתם ועשה שטר הן בלשון הודאה הן בלשון חיוב אינו יכול לחזור בו. וכתב הסמ"ע ס"ק יח והוא שיכתוב בשטר אפילו בלא עדים הריני חייב לך עד סך כך וכך כפי אשר ימלאו הפשרנים ציינו, דצוה נתחייב לו אפי' בדבר שאינו חייב לו מעולם, דאלימא מילתא דשטרא. וכתב בדברי מלכאל ח"ג סי' קע"א שלפי מה שמפורש בש"ע לריך להקנות גוף החפץ כדי שלא יהא קנין דצרים, אמנס מהני גם אם קבלו בקנין בלשון חיוב, שמתחייבים לקיים כאשר יאמרו הפשרנים, כמש"כ בסמ"ע שם. ואם לא עשו כן הוי רק קנין דצרים בעלמא. והקשה מדצרי הש"ך סי' כז ס"ק ד בשם הראצ"ן שאם קנו מידו לעשות כמו שיעיד או ידון זה הפסול, מהני, ולא הוי קנין דצרים, הרי מצוה שאלה אמר בפירוש שמתחייב לעשות כן מ"מ הוי זה בלשון חיוב, וכ"ה משמעות הלשון, ודוחק לומר שהוא קילור לשון בראצ"ן וכוונתו שיאמר שמתחייב לעשות. וכתב הדצרי מלכאל דאם קנה לעשות כמו שיפשרו הוי כאומר שמתחייב לעשות כן, והטעם כיון דאין אדם מוליא דצרי לזטלה, וכוונתו שמתחייב את עלמו לעשות כן. והציא כמה ראיות לזה. ומה שהלריכו הפוסקים בפשרה שיקנה גוף החפץ, היינו משום דאף בחיוב אינו קונה גוף הדבר רק שמחוייב לתת לו חפץ זה והוי שעבוד הגוף, כעין מש"כ בקלוה"ח סי' שלב, ולזה כתבו שצריך להקנות גוף החפץ שיהא לו קנין גמור בו. ועו"ל דאירי כגון שקנה שלא יחזור דהוי קנין דצרים, או אי קנה סתם הוי ג"כ קנין דצרים, אבל כשאומר בפירוש בשעת קנין שקונה לעשות כאשר יפשרו הנצריים ה"ל לשון חיוב ונתחייב לקיים ככל אשר יאמרו. ע"כ. ועי' פד"ר כרך ד עמ' 347.

ובפס"ד שכתב ציה"ד בחיפה בראשות הגר"י קלופט ז"ל, הוצא בפס"ד ירושלים כרך ב עמ' סו נאמר: הואיל ומקובל בכל רחבי הארץ לקיים צוררות בפני צורר אחד או יותר בלא קנין, אי לכך יש בזה משום דין סיטומתא והצוררות לכן היא בתוקף. ע"כ.

אמנס צניד"ד שלא כתב התחייבות לקיים פסק הצ"ד האחר, אלל שמתחייב ללכת לדון לפנייהם, נראה שאינו אלל קנין דצרים, ויכול לחזור בו.

ד. פסק הרמ"א בשו"ע סי' יד סעי' א: התוצע לריך לילך אחר הנתצע אם הוא צעיר אחרת וכו', אל"כ יכול לעכב מעותיו בעירו או לריך להודיע לנתצע ואז לריך לדון במקום שמעותיו שם. וכתב הסמ"ע ס"ק טו: פי' אל"כ הדין נותן שקודם שירד עמו לדין יכול לעקל מעותיו, והיינו שידע התוצע שאם לא יעקל

מעות הנתבע יפורס ולא יפרע לו או לא יוכל להציאו למשפט, וכיו"צ אלו כמ"ש בס"י עג, ולאחר שעקלס
שם צדין אס ירלה הנתבע ליקח המעות לריך לירד עמו לדין שם במקום שנתעקלו. עכ"ל. ופסק הרמ"א
בס"י עג סעי' י: ואס הנתבע מעיר אחרת ונראה לצי"ד שמן הראוי לעקל מעותיו של הנתבע אס הס בעיר
התובע, לריך הנתבע לילך ולדון בעיר התובע להוליא מעותיו, אבל אס נראה לצי"ד שהנתבע ליית לו
דינו בעירו ולא גצרא אלמא הוא לא יעכצו לו מעותיו אע"פ שהס בעיר התובע, אלא ילך התובע אחר
הנתבע. וכתב בחות יאיר ס"י קנו, הוצא צפת"ש ס"י יד ס"ק ג, דלאחר העיקול נעשה התובע נתבע
לענין שריך לילך אחר התובע. ועיי' באחרונים שזינו במפתח השו"ת של אולה"פ ס"י יד אות ה ס"ק טז
ויז (עמ' קעט).

לפיכך בנידון דידן שבית הדין נענה לצקשת ד' א' לאסור על ד' ב' לצנות ברכוש המשותף עד לצירור
בצי"ד, אין זה בזכותו של ד' ב' לגרור את הדיון במקום אחר שלא בהסכמת ד' א', אלא עליו לדון באותו
מקום שהולא הלו נגדו.